

אדר'כלות

עיר ההזדמנויות האפשריות

סביבה אסתר זנדברג

אתרי בנייה מוקפים בגדרות פח, מגרשים זנוחים, מפגעי רעש ומתחמים נטושים - הביאנלה הקרובה בבת ים תנסה להפוך את מצבי הביניים המטרירים הללו מנטל לנכס

הדמנות שנייה לגלות את ההזדמנויות הפוחדות ברחבי העיר בת ים ובדרך כלל מקוטלגות כמטרדים ומפגעים - תעניק הביאנלה השנייה לאדריכלות הנוף "פעולה עירונית" שתתקיים בסוכות בעיר תחת הכותרת "הזדמנות". הזדמנות, או בשמה באנגלית "טיימינג", עיתוי, היא המשכה של הביאנלה הראשונה "אירוח" שהתקיימה בבת ים לפני כשנתיים והצביעה עליה כעל מעברה איריאלית לרעיונות אורבניים, חברתיים ואקולוגיים יצירתיים, דווקא בשל מה שנחשב לחסרונן תיה - צפיפות המגורים, הרכב האוכלוסייה והבנאליה השקטה של העיר, שדווקא משום שאין בה משהו אקסקלוסיבי היא יוצרת נעימות, כדבריהן או של האוצרות, אררי כליות הנוף יעל מוריה ותמר הראל פוספלה, וחוקרת התרבות סיגל ברניר.

מוריה וברניר הן האוצרות של הביאנלה השנייה שתיפתח ב-25 בספטמבר, ובה ישתתפו אדריכלים, מעצבים, אמנים, אני שי חינוך וחברה מישראל ומחו"ל. בשיתוף העירייה והתושבים הם יממשו רעיונות לשיפור איכות החיים בעיר והרחבת האפשרויות שהיא מציעה. הביאנלה התרחבה והיא תכלול 41 עבודות ופעילויות בהשוואה לכ-20 בביאנלה הקודמת. אתרי התערוכה ממוקמים במרכז העיר באזור שבין הרחובות יוספטל, קוממיות, ניסנבורג לבין הים. התערוכה מתמקדת ב"הווה" העירוני, וממוקמת במתחם שבין הזמני לבין הקבוע, בין המתוכנן והנתון, דברי האוצרות. בעיקרה היא מתבססת על פרויקטים ציבוריים המתוכננים או מוקמים בעיר, ומצביעה על אפשרויות למימוש הפוטנציאל החבוי בהם.

התכנון העירוני מכון לזמן עתיד, אומרים מוריה וברניר. תהליכים של שינוי, בניה, שיפוץ, נמשכים לאורך זמן ומהווים בדרך כלל נטל על החיים בעיר. אבל מי שהתכנון מיועד לו חי בינתיים במצב של "עוד מעט", של אתרי בנייה מוקפים בגדרות פח כעדרות, מגרשים זנוחים, מפגעי רעש, מתחמים נטושים למחצה לפני תכנון מחדש וכך הלאה. "אנחנו חשבו שארכיטקטורה לזמן קצר יכולה לזהות בכך הצעה לפעולה עירונית", אומרות האוצרות. הפרויקטים בביאנלה יתלוו לפרויקטים העירוניים וייממשו אפשרויות להפוך את המצבים המטריירים הללו מנטל לנכס.

גדר אינטראקטיבית

אזור התעשייה הישן בבת ים מתמזג את המסר. האזור עומד לפני שינוי והפוך על פי תוכנית בניין עיר חדשה שהעירייה מקדמת מ"אזור תעשייה ישן" ל"אזור עסקים חדש". נפח הבנייה יגדל בעשרות אלפי מטרים, המבנים הישנים ייהרסו ובמקומם יוקמו מגדלי משרדים - בכללם בניין עירייה חדש, מגורים ומסחר. הביאנלה זיהתה את הפוטנציאל החבוי במקום כפי שהוא כיום, מוזהה, מתיישן אך מושך ומרתק, ותבצע בו פעולות הסדרה וניקיון מהירים בשיתוף

הדמיה של "ארגז החול" שתיכנון שרון דנציג וססיליה ויטס

שלפרשה אין כל קשר לביאנלה. "האמונה שלי היא שתגרות כאלה יכולות לקרות כל הזמן", הוא אומר, "אבל משמעותו של מהלך אסטרטגי הוא שהביאנלה והערכים האמיתיים של בת ים לא יהיו תלויים בפרשות כאלה ואחרות".

מוריה וברניר מסבירות שבת ים לא מוזכרה שהביאנלה "תעשה טובה" לעיר באופן ישיר, "אלא היא לוקחת על עצמה לחקור את העירוניות, ולהעלות אותה לתודעה שלה עצמה". הן מנסות להבליט את תפישת העיר לם מאחורי הביאנלה ולא את ההיבט המיצ'ביעצובי-פוטוגני שלה. בביאנלה הן רואות אירוע שיא בלבד על פני רצף של פעילות מתמשכת המוללת מפגשים עם גורמים בעירייה, שיתוף קהילתי, סרנאות בינלאומיות ועבודה עם סטודנטים בטכניון "שבת ים" האפרורית התגלתה להם כעיר צבעונית. אין להן כל עניין למתג את העיר, "שזה דבר נלעג מתחום הפרסום", וגם לא ליוזם פרויקטים שיקח שנים לממש, אלא "ליצור יחס חדש לסביבה".

לתכנון ואסטרטגיה, הרוח החיה בעירייה מאחורי הביאנלה. "השינוי שיצרה בא לברי" טוי בחשיבה העירונית בכל המערכות. אין מה להשוות בין התוכניות העירוניות לפני הביאנלה ואחריה, בתפר שבין תוכן, פיסות וחברה. התוכניות מתבטאות בטיפול במרחב הציבורי שבו ישנו מרחב תמרון. בבנייה המצטנב מסובך בהרבה. לשנות תוכניות בניין עיר קיימות, לפי תפישות התכנון שאנחנו מאמינים בהן כיום, זה אומר להקפיא את הבנייה בבת ים למשך חמש שנים, וזה לא משהו שאני מוכן לעשות. הדילמה היא בין הרצוי לבין האפשרי. בתוכניות בניה חדשות כבר אפשר לראות פיתוח סביבתי שונה לגמרי. אבל ישנם קשיים. מה שאני יכול להשיג בתוך העיר, קשה להגיע בווערות התכנון החשובות עדיין בשטחים".

האם הפרשה של ראש העירייה שלמה לחיאני לא פגעה במאמצים לשנות את הדיון מיו של בת ים? פודמסקי, המגדיר את תפקידו בעירייה כאחראי על ההתנהלות האסטרטגית בעיר "במישור המיתוגי והשיווקי", מאמין

העירייה כרי לפתוח אותו לציבור. אולי בעקבות כך יתרחש בו הנס של נמל תל אביב, שגם הוא במקורו נועד להיות פרויקט זמני, אבל כיום אין מי שיעז לגעת בו, כנראה. באזור התע"י, שיהיה שהילך קסם על משתתפים רבים בביאנלה, יוצגו בין השאר "72 שעות - פעולה עירונית", פרויקט המוגבל בזמן ובתקציב של קבוצת "חללית" לשינוי מיירי במרחב הציבורי, ו"היער הנודד" - חורשות עצים נטועים במיכלים מתכלים, של אד וועל בר-מאור.

גדרות באתרי בנייה, מטרד נפוץ, הצית גם הוא את הדמיון ומאיים להפוך לקאלט. "גדר תריס" של נועה בירן ורועי טלמון הופכת גדר אטומה לגדר רואה ואינטראקטיבית. גדר "האיש העובר", פרויקט של מיה ברקאי, נהפכת לכרות מחאה חברתית, וגם להצעה אסתטית, כשעליה איקונות של איש עובר מרחבי העולם. העבודה "לנדסקיפ" של ליאורה לופיאן ויוחאי מטוס מאפשרת הצצה לנוף שמעבר לאתר הבנייה, המוצף באד פלורסצנטי עז.

אתרי בנייה כרוניים מושבתים הם חרמלם בפני עצמם. בפרויקט "ארגז חול" הקימו שרון דנציג וססיליה ויטס פארק משחקים בבזר נטוש ענק של אתר בנייה באזור הטיילת בעיר, ובפרויקט "סקייליט" הציבו אבי לוי, יפתח פרידמן, יאשה גומן ואיל יונה שגב, מגורת ענק תלויה ומעליה אהיל ש"גור" דלו העצום הופך אותו למרחב זמני ולהתרשחות ציבורית. ואין לשכוח גם את פרויקט הפרפרים, הזדמנות בפני עצמה.

הביאנלה מסקרנת ומעלה שאלות פתוחות, שהתשובה להן תינתן ככל הנראה בעצם קיומן של הביאנלות הבאות והבאות אחריות. האם הביאנלה תותיר עקבות בבת ים ותשיג לה לכי רווח? האם תהפוך בעקבותיה דגם לערים אחרות, ומה יהיה ניתן ללמוד ממנה ומאפשרויותיה? האם תבטיח את קיומו בעיר תיד של כל מה שנעים ב"בנאליה השקטה" בבת ים ולא תשפוך את התינוק עם המים? האם ישתנו תוכניות בניה הסותרות מכל וכל את תפישת העולם שהיא מנסה לקדם? האם אזור התעשייה יינצל מלהפוך לעוד "אזור עסקים" משוכלל? האם הציפיות שלנו לשינוי כאן ועכשיו אינן גבוהות מדי, בעיר שהבעיות שלה רחוקות מלהצטמצם בגדר מכוערת? האם התערוכה בסופו של דבר אינה עוד תערוכת מיצבים? האם הביאנלה היא באמת בת-ימית או עוד טרנד תל-אביבי?

"הביאנלה היא אחד התהליכים המרכזיים במערכת התכנון האסטרטגי בעיר", מסביר ארז פודמסקי שקד, סמנכ"ל עיריית בת ים

"סקייליט", בתיכנון של אבי לוי, יפתח פרידמן, יאשה גומן ואיל יונה שגב

לחמש את ההבטחה

לקראת הביאנלה יתקיים ביום חמישי הבא בשעה 19:30 ברחבת מוזיאון "מוכני" בבת ים, כנס בינלאומי בשיתוף הארגון היווני ECOWEEK המקדם מודעות לסוגיות אקולוגיות בין אדריכלים ומתכננים צעירים. הכנס, שידון בשאלה כיצד עיר יכולה לממש את ההבטחה לחיים טובים יותר, הוא חלק משיתוף פעולה של הביאנלה עם סדרת אקוויק המתקיימת בישראל בשבוע שבין 25 ל-29 באוגוסט בהשתתפות מנחים וסטודנטים מאירופה, ישראל, ארה"ב והרשות הפלסטינית, ועוסקת בשאלות של איכות סביבה במזרח התיכון. כנס בבת ים יתארח בין היתר האדריכלים מייקל סורקין מסיטי קולג' בניו יורק ועומאר יוסוף מאוניברסיטת אל קורס הפלסטינית במזרח ירושלים, ומייסד הארגון אליאס מסינאס. האירוע פתוח לציבור.